

Glücklich, Julius

O osazování soudu zemského většího

In: Glücklich, Julius. *Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1936, pp. 41-49

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126536>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dal, aby podlé uznání těch čtyřmécítma^{a1} osob, kteří o útisky rozeznání činiti mají¹, strestán^f byl, a když by kdo z strany podjednou knihu o náboženství tisknouti dáti chtěl neb chtěli, tehdy aby to^g J. Mti. král. a arcibiskupu přednesti^h povinen byl, a byli; nápodobné¹, kdyby kdo z strany podobojí jaké knihy, náboženství se dotýkající, tisknouti dáti chtěl, aby ty nejprvé defensorům a akademii^j pražské podobojí k přehlídnutí podány byly².

^a to B; té A; sněm 1610: tu.

^b k A a sněm 1610.

^c proti druhé A a sněm 1610.

^d A nemá ani sněm 1610.

^e to tisknouti sněm 1610.

^{e1} čtyřmécítma sněm 1610.

^f trestán A a sněm 1610.

^g aby to nemá A a sněm 1610.

^h to přednesti A a sněm 1610.

ⁱ nápodobně A a sněm 1610.

^j defensorům akademie sněm 1610.

¹ *Ustanovení toto obsahuje* Artykul o dání moci defensorům nad dolejší konsistoři a akademii pražskou.

² *Celý artykul převzat s významnou změnou sub j a král. místo cis. ze sněmu 1610, viz tištěné art. str. XXI—XXII O impressi. Viz též Úvod.*

O osazování soudu zemského většního*.

A XXXV.

Ve jméno Boží a Trojice svaté nerozdílné Amen. Vladislav, z Boží milosti král český, markrabě moravský, lucemburské a slézske kníže a lužický markrabě. Známo činíme všem tak budoucím jako nynějším, že znamenavše některé ruoznice znamenité mezi pány a vládkami v království Našem vzniklé, kteréžto za předkuov Naších z давнэ chvilé i také za Nás k znamenité překážce jednání obecného dobrého byli jsou a potomně k zkáze a ke zlému království tomuto taková nesvornost přijíti by mohla: I majíce péči ustavičnou o poddaných Naších a chtějce rádi, aby takové nesvornosti v dobrou jednotu uvedeny byly, kteréž by obecnému dobrému nyní i budoucně nepřekážely, s pomocí Boží a s povolením všech panův i také vládyk království Našeho českého tyto artykule dole psané ku pravému a k celému konci jsme přivedli. O kteréž na Nás oboje strany mocné

jsou přestaly a nyní i budoucně za sebe i za své budoucí Nám jsou přírkly, že se tak podlé vyměření tohoto Našeho beze všeho přerušení zachovati mají.

Najprvé: Což se osazení soudu zemského a vajnosuov panských a vládyckých nálezuov dotýče, to takto vypovídáme a na věčné časy za právo ustanovujem: aby vždycky, když by se kolivěk Nám nebo budoucím Naším králům českým soud zemský osaditi udalo, v takovém soudu aby byli napřed posazení úředníci, kteříž z práva při soudu zemském sedati mají, totižto nejvyšší purkrabě pražský, nejvyšší komorník a nejvyšší sudí království českého a k tomu dvanácte osob z panuov, mužův k tomu hodných a na cti zachovalých, a k tomu osm osob z vládyk, také hodných a na cti zachovalých, kteříž by od Nás anebo budoucích Našich k takovému soudu vybráni byli. A když by panský potaz a vládycký vynášen býti měl, tehdy k vynášení potazu nejvyšší sudí království českého, nynější i budoucí, má kázati vstáti dvěma z panův a jednomu z vládyk. A tak ti tři spolu, kteříž povoláni budou, panský a vládycký potaz vynesti mají. Však to vždycky dskami zemskými znamenitě zapsáno býti má, že tito dva z panuov a tento z vládyk panský a vládycký potaz vynesli, tak aby po věčné časy beze všeho omýlení znamenitě rozdíl byl mezi stavem panským a stavem vládyckým, aby jedenkaždý bez omýlení v svém stavu panským nebo vládyckým oznámen byl.

Což se^a pak dotýče soudu dvoru Našeho u dvorských desk, to také tak ustanovujem, aby způsobem dole psaným osazován byl, nyní i budoucně. A na tom soudu aby seděl na místě Našem nejvyšší sudí dvoru Našeho po Čechách, k tomu pak páni, kteříž k tomu jmenování budou. Podlé toho a s nimi aby seděli čtyři z vládyk v témž soudě. A když by panský a vládycký potaz vynesen býti měl, tehdy sudí dvoru Našeho, nynější i budoucí, má rozkázati dvěma z panův a jednomu z vládyk vstáti, a kterýmž káže, ti mají panský a vládycký potaz vynesti. A to také znamenitě dskami má zapsáno býti, že tito dva z panuov a tento z vládyk panský a vládycký potaz vynesli, aby jedenkaždý bez omýlení v svém stavu panském aneb vládyckém oznámen byl.

Což se pak dotýče relací aneboližto poslův ke dskám, to také za právo nyní i po věčné časy ustanovujem, že komužkolivěk relací

My i budoucí Naši králové čeští poručíme, buď z panuov nebo z vládyk, kdož by byl rada Naše přísežná, ten aby mohl poslem ke dskám zemským i také dvořským býti. A relací od úředníkův obojích desk od takového od Nás poslaného má přijata býti beze vší odporosti, což se věci Našich dotýče anebo budoucích králuov dotýkati bude. Však to také úředníci desk obojích s pilností opatrovati mají, kdož by kolivěk relací ke dskám udělal, byl-li by stavu panského, aby to tak dskami znamenali: „posel ke dskám tento z panuov“. Pakli by byl stavu vládyckého, aby bylo zapsáno: „posel ke dskám tento z vládyk“.

A protož My Vladislav král znajíce, že tito prostředkové, kteréž jsme My od dnešního dne po věčné časy za právo ustanovili, království Našemu českému nejsou k újmě ani k žádnému zlehčení stavu panskému ani také vládyckému, ale že mohou nyní i budoucně k obecnému dobrému a k zachování lásky a svornosti tomuto království sloužiti: tyto všecky věci svrchu psané listem tímto Naším utvrzujem a upevňujem a po věčné časy za právo ustanovujem, tak že strana žádná z panuov ani z vládyk v takovém způsobu přes toto Naše zřízení na více se táhnouti ani také strana straně toho ujímati nyní a po věčné časy nemá. Kteréhožto ustanovení list jeden pod pečetí Naší dali jsme panuom a druhý vládykám. A pro větší pevnost s volí všech panuov a vládyk na obecním sněmu království Našeho českého kázali jsme dskami zapsati toto Naše zjednání a ustanovení. Dán na hradě pražském v středu po svatém Řehoři léta Božího tisícého čtyřistého osmdesátého sedmého, království Našich léta šestnáctého.¹

Tento majestát vložen jest byl ve dsky z rozkázání najjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava českého krále etc. s povolením panuov a vládyk království českého, všech jich s povolením a dobrou volí. Poslové ke dskám od krále J. Mti. byli jsou: Jindřich z Hradce, nejvyšší komorník království českého, Puota z Ryžmberka a z Švihova, nejvyšší sudí království českého z panuov. A Jan z Roupova, nejvyšší písař království českého a hofmistr dvoru krále J. Mti. z vládyk, vypravující nadepsané věci od jmenovaného pána krále k tomu jsouce zvláště vyslaní. Stalo se v středu po svatém Řehoři.

* *Nezměněn. Při strážnutí vazbou zmizela nejen dole na XII^v část při pisku ruky a, který opakuje nadpis, nýbrž i na XIII^r nahoře mimo jiné Budorcovo 7, které sem bezpečně patří.*

¹ 14./3.

^a *Ž po straně rukou a: O soudu dvorském M 36. Viz tam.*

A XXXV. [A nový.]

Pod tu quotu tento artykul má napřed býti položen:

O rovnosti
sedání v sou-
dech a dosa-
zování od J.
Mti. král. vyš-
ších i nižších
úřadov.
Sněm léta
1610

Co^a se dotýče úřadův dosazování vyšších i nižších, že na úřady zemské, též do soudu zemského i do soudu dvorského a komorního; též také na jiné úřady osoby jak podjednou tak i podobojí dosazovati a aby budoucí králové čeští i potomci J. Mti. to zachovávali a opatřili, a kdyby koli proměna s strany buď vyššího neb nižšího úředníka se stala, ano také, kdyby který soudce zemský z tohoto světa vykročil, že ráčí chtíti v tom se ve všem zachovati a ve čtyřech nedělích, pořád zběhlých, na úřad ten, kterej by byl prázen, pro dobré J. Mti. král.^b a zemské osoby hodné na úřady vyšší a nižší podobojí způsobou také dosazovati a tím nijakž dále mimo ty^c čtyry neděle neprotahovati¹.

^a A co se sněm 1610.

^b J. Mti. čís. jakožto krále českého sněm 1610.

^c tyto sněm 1610.

¹ *Až na vytčené změny převzato z artykule sněmu 1610, viz tištěné art. tohoto sněmu str. XXVIII—XXIX O rovnosti sedání v soudech. Stejný text sněm 1608, str. XXI—XXII.*

A XXXVI.

Král J. Mt. má seděti na duostojenství stolice své v soudu zemském a u noh J. Mti. nejvyšší purkrabě pražský a po pravé ruce královské^a nejvyšší hofmistr zemský. A třefilo-li by se, že by zemský maršalek v soudu sedal, má seděti pod hofmistrem zemským. A na levé straně královské má seděti nejvyšší komorník zemský, podlé něho nejvyšší sudí zemský a potom nejvyšší kancléř zemský, jakož o tom obecní nález králem Vladislavem slavné paměti učiněný a pod tímto zřízením vepsaný to v sobě šíře zavírá a ukazuje. A podlé něho nejvyšší sudí dvorský, ač sedal-li by v soudu. A potom na obojí straně mají páni po letech sedati roduov starých a pod nimi páni rodův nových sedati mají, též po letech, tak jakž

řád stavu panského, dskami zemskými zapsaný, to v sobě šíře drží a zavírá¹. A osm z vládyk, kteříž sedají v tom soudu, po každé straně po čtyřech a tak po starších sedatí mají. Než když by král J. Mt. v soudu neseděl aneb ráčil vstáti aneb odjíti, tehdy purkrabě pražský na místě J. Mti. seděti má.

^a *V A i B škrtnuta slova tisku 1564 a po pravé ruce královské pán z Rožmberka, který by vládařem panství a rodu rožmberského byl a podlé něho, ale slova a po pravé ruce královské znovu napsána in margine. Jak patrno, jest tato úprava z doby po r. 1611, po vyměnění rodu rožmberského. Důsledek ten proveden v A XXXVIII též, nikoli v A XX.*

¹ *Otištěn u Gindelyho, Die Entwicklung des böhmischen Adels und der Inkolatsverhältnisse seit dem 16. Jahrhunderte (Abh. d. k. böhm. Gesellschaft d. Wissenschaften VII. Folge I. Bd., 1886) na dvou místech, na str. 11, pozn. 12 a na str. 12 pozn. 14. Zjištění této totožnosti laskavě vykonal mi p. dr. O. Odložilík. Viz zde dále pozn. a u A XLII.*

A XXXVI. [A i B nový.]

O zachování slavnosti soudu zemského, artykul sněmu léta 1575.

Dobré zdání o něm.

Kdyby^a se ten artykul, léta 1575 na sněmě obecním zavřený, do zřízení zemského položití měl, v němž se J. Mti. král. propůjčuje, aby J. Mt., pokudž nejvejš možné, na důstojenství stolice J. Mti. v soudu zemském pro slavnost téhož soudu sedatí ráčil¹, vidí se, že v tomto zřízení zemském A XXXVI králové čestí dostatečnější se stavům zavázati ráčili, že mají sami osobně v soudu zemském sedatí, a poněvaž by nemálo týž artykul zřízení zemské ztenčoval, protož aby při zřízení zemském to zůstalo.

¹ *Artykul ten zní: Nejprvé což se soudu zemského nejvyššího království tohoto, v kterémž přední stolice duostojenství králův českých Jich Mti. jest, dotýče: J. Mt. císa. jakožto král český, nad tím, aby týž soud zemský v své mocnosti a slávě tak, jakž předešle od starodávna držán býval, zůstal. milostivou ruku a otcovskou ochranu držeti, a když by J. Mti. císa. příjezd do tohoto království byl v čas držení téhož soudu, pokudž nejvýš a nejčastěji možné, na důstojenství stolice J. Mti., což zřízení zemské tak v sobě o tom obsahuje, příkladem předešlých kráľuv českých Jich Mti. pro slavnost téhož soudu zemského a poctivost tohoto království vsedati ráči, tak aby v přítomnosti vlastní osoby J. Mti. císa. ten soud v vyšší vážnost uvozován byl. Viz Sněmy české IV, str. 270. Běží tu opět o sněm drž. a zavř. v outerý po sv. Matouši, evangelistu Páně.*

^a *Nad tištěným artykulem v B napsáno V. Budovcem: Sedání v soudu*

A XXXVII*.

Vladislav, z Boží milosti uherský, český etc. král, markrabě moravský etc. Prohlédajíce k tomu, že jest toho mezi jinými potřebami znamenitě potřebí, aby páni a zvláště úředníci zemští místa svá, kdež by který vedlé úřadu svého sedati a která místa držeti měl, věděli, aby to vědouce lepší svornost a jednota mezi nimi zuostati a trvati mohla a jedni nad druhé aby se netřeli, nyní i budoucně: i z té příčiny J. Mt. král. s radou svou takové o tom pořízení mezi nimi ustanoviti a ukázati jest ráčil, kteréž se v nynějších i v budoucích časech věčně držeti a zachovávatí má beze všeho přerušení.

Najprvé nejvyšší purkrabě pražský, ten má první místo držeti. Potom nejvyšší hofmistr království českého. A potom nejvyšší maršalek království českého. Potom nejvyšší komorník království českého. Potom nejvyšší sudí království českého. Potom nejvyšší kancléř království českého¹.

* *Nezměněn.*

¹ Datum je 5. jun. 1497. Viz *Archiv český V*, str. 474. Srov. též *zřízení zemské král. českého z r. 1500*, str. 128 čl. 232, viz též *Kalousek, České státní právo*, 2. vyd., str. 371, pozn. 1.

A XXXVIII.

[A]:
Ten artykul
půjde pryč¹.

Což se panuov z Rožmberka dotýče, ten každý, kdož by z nich vládařství nebo panství rodu z Rožmberka na sobě měl, ten toliko má nade všemi úředníky zemskými sedati a místo své míti. Jiní všickni páni z Rožmberka mají sedati mezi jinými pány vedlé let, krom knížat, kteříž v Čechách jsou^a, jakž o to vajpověd J. Mtí. král., léta MDLVI^o v pátek po Vstoupení na nebe Pána Krista, jinak dne svatě Žofie učiněná, šíře to v sobě obsahuje a zavírá².

¹ *Proto artykul škrtnut v A i v B.*

² 15./5. — viz *Sněmy české II*, str. 751. Srov. též *Kalousek, České státní právo*, 2. vyd., str. 371, pozn. 1.

^a V. *Budavcem po straně v B* znamenáno: Již knížata vymřeli.

A XXXIX.

[A]: Zůstane.

Což se panských roduov starých dotýče, ti sedajte jedni nad druhými podlé let. Tento artykul byl jest zřízen v středu po svatě Gedrutě¹ léta tisícého pětistého z rozkázání král. Mtí. Poslové na

to byli jsou od krále J. Mti. Jindřich z Hradce, nejvyšší komorník království českého, Puota z Ryžmberka a z Švihova, nejvyšší sudí království českého z panuov, jsouce k tomu od J. Mti. král. zvláště vyslaní.

¹ 18./3.

A XL^a.

Páni a vládky žádného, kdož se před soudem zemským soudí, na přátely podávati nemají, leč by se cti dotýkalo: toho každého mají na přátely podávati, vyslyšice při anebo po puohonu vyrozumějice, že se cti dotýče, aneb leč by se strany o kterou při dobrovolně svolily. Než na kterémž by kolivěk soudu král. Mt. seděti ráčil, že J. Mt. to sám z své vuole bude moci učiniti a na přátely o každou věc podati, kromě té pře, která by se na pokutu J. Mti. král. a zemskou vztahovala, a k vyslyšení a svědkův okazování že by přišla, ta od soudci zemských netoliko aby na přátely podávána byla, ale nemá stranám (aby se o to smlouvatí měly) dopuštěna býti, než má přece souzena býti, leč by J. Mt. král. ráčil to s soudci zemskými rozvážiti a k tomu své povolení dáti^a.

^a V tisku 1564 je to A XLII., ale II v A i B škrtnuto a připsáno po straně: No 1; A má dále po straně: NB. Ten pořádek proto jest změněn, aby, co se dosazování soudu většino zemského dotýče, pořádné, a co se přijímání do stavův dotýče, tolikéž šlo.

^a Pod tím literami řeckými jest v B napsána řádka slov latinských, snad rukou Budovcovou, jež jsem rozluštil pomocí p. koll. Frant. Novotného takto: simile illud est, gum (asi: cum) B. est om[missum?] (Řeckými literami: (σμιλε αλλοιδ ε. γουμ B. ε. ωμ.) Vskutku pak B XL jest přeškrtnut. Viz tam.

A XLI^a.

Co se dotýče těch osob, kteříž chtějí za pány odbývati buď nějakými pruovery nebo listy, kteréž jsou sobě zjednali a vyprosili a takoví že od krále J. Mti. ani od panuov přijati by nebyli, ti stavu a řádu panského neužívajte, dokudž by nebyli od krále J. Mti. a od panuov přijati¹.

^a V tisku 1564 je to A XL, ale v A i B k XL připsáno I a po straně No 2.

¹ Viz Archiv český V, str. 475 a zřízení zemské král. českého roku 1500 (vyd. Palackého), str. 129, č. 236.

A XLII^a.

Co se panuov nových dotýče, kdož by v to vjíti chtěl, ten toho hled' na králi J. Mtí. a páních podlé obyčeje starodavního a podlé zřízení stavu panského^a učiněného a králem J. Mtí. potvrzeného.

^a *U rukou a po straně*: O přijímání do stavu panského a rytířského sněm léta 1610, folio 85. *Místo 85 má býti patrně 83; běží tu o art.* O přijímání cizozemcův do země, *na str. 85 pokračuje art.* Cizozemci, kteří do země na sněmu přijati nejsou, desk zemských užívati nemajl. *Odstavec na str. 83—84 viz další nová část A XLII.*

Dále U rukou b má po straně: Řád dskami zemskými v kvaternu pamatným če[r]ném léta 1542 B 2 [5]¹.

^a *V tisku 1564 je to AXLI, v A i B k A XLIIp řipsáno I a po straně*: No 3.

¹ *Viz zde pozn. 1 u A XXXVI.*

A XLII. [A i B nový.]

No 3^a. Po tomto artykuli má položen býti artykul sněmovní pod quotou A XLII.

O přijímání do stavu panského a rytířského.

Kdož^b by do stavu panského přijat býti žádal, ten každý bude povinen podlé řádu stavu panského stav svůj vládycký do čtvrtého kolena a vedlé toho zachovalost cti bez úhony před stavem panským prokázati. A dříve, než-li by to prokázal, nemá žádným způsobem přijímán býti a souce přijat, bude povinen ihned při témž svém přijetí dříve toho sněmu zavření od sebe revers dáti, že se chce a má i s dědici svými ve všem tak zachovati, jakž řád stavu panského ukazuje. Pak-li by toho nevykonali, jak ti předešle přijati podlé nahore psaného způsobu, tak i kteří budoucně vnově přijati budou, reversu od sebe neodvedli, tehdy též přijetí do stavu panského minouti má, a žádný téhož přijetí užiti ani to místa a průchodu svého a moci žádné dále po vyjití času^c svrchu psaného míti nemá. A dále takoví vnově do stavu panského přijati k starožitným panům všelijak náležitě a uctivě se chovati, a to vše zouplna, jakž řád stavu panského a zřízení zemské v tom artykuli sebou^d přináší, zachovati mají a povinni sou beze všeho přerušení.

Tolikéž do stavu rytířského a za obyvatele do země, kdo^e by přijat byl a od přijetí do stavu a do země v půl létě zápisu dskami

zemskými nevykonal, k místu a konci sobě toho nepřivedl, aby téhož přijetí do stavu rytířského a do země s dědici a budoucími svými užití nemohl, nýbrž takové přijetí i relativně sněmovní minouti a z desk zemských přetržena býti má a žádný z těch, byť pak^f toho^g znovu při stavích, aby do stavu panského, rytířského neb za obyvatele do země přijat býti žádal, užití nemá a moci nebude¹.

A^h sem přináleží artykul A XV vejs položený².

^a No 3 nemá A. Viz pozn. ^a u předešl. art.

^b nicméně budoucně kdo by sněm 1610.

^c téhož času A a sněm 1610.

^d s sebou A.

^e kdož by A a sněm 1610.

^f pak potom A.

^g toho potom sněm 1610.

^h A má z celé této věty jen A.

¹ *Až potud vše převzato z art. sněmu 1610 O přijímání cizozemcův do země. Viz. tištěné art. toho sněmu str. LXXXIII—LXXXVIII. Srov. též Řád stavu rytířského a vladckého z 23. října 1609, otištěný u Vl. Klecandy, Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku (v Praze 1928) str. 85—87 a před tím u Gindelyho, Die Entwicklung des böhmischen Adels str. 33—34.*

² Viz tam.

O úřadech^a zemských a dosazování jich^a.

A XLIII.

My Vladislav^a, z Boží milosti uherský, český etc. král, markrabě moravský etc. Na sněmu obecním, kterýž jest držán na Suché dni letničné léta Božího tisícého čtyřstého devadesátého sedmého všeho království českého, takto jsme úřady, zemské téhož království zříditi a rozdělití ráčili, kteříž úřadové na věčné časy a budoucí při kterých stavích zůstati mají a o to víc rozdělení a ruoznice na žádné časy aby nebyla.

^a *U rukou a po straně: O rovnosti v soudích a dosazování od J. Mti král. vyšších i nižších úředníkův. Sněm léta 1610 folio 28. Item 1608 folio 21. Srov. zde nový A XXXV.*

^a a dosazování jich A; tišk 1564 pouze O úřadech zemských.

^a V. Budovcem v B poznamenáno po straně: 8.